

اصول و مبانی

جامعه اسلامی

در کلام

امیرالمؤمنین علیه السلام

تألیف: محمد حسین مصباحی

سرسنانه	صفاخواه، محمّدصین، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور	اصول ومبانی جامعه اسلامی در کلام امیرالمومنین علیه السلام/
مشخصات نشر	تألیف محمّدصین صفاخواه.
مشخصات ظاهری	تهران : نشر فکر، ۱۳۹۲.
شابک	۱۹۸ ص.
وضعیت فهرست نویسی	۱۶۰۰۰ ریال ۹-۱۱-۵۸۷۵-۶۰۰-۹۷۸ :
یادداشت	فنیاً
موضوع	کتابنامه
موضوع	علیرین ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -
	نظریه های سیاسی و اجتماعی
	علیرین ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -
	نامه ها
بندی کننده	۹/۳۸BP - ۱۳۹۳ ص ۹۴/
رده بندی دیویی	۲۹۷/۹۵۱
شماره کتابشناسی ملی	۳۳۴۷۳۲۳

اول، حسین بن علی، در کلام امیرالمومنین علیه السلام

تألیف: محمد حسین صفاخواه

نویس چادر اول

تاریخ چاپ: ۱۳۹۲

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

ناشر: نشر فکر

شابک: ۹-۱۱-۵۸۷۵-۶۰۰-۹۷۸

فهرست

درآمد..... ۹

فصل اول

حکومت از دیدگاه امیرالمؤمنین علیه السلام..... ۱۱

۱. بصاحت و خالصی..... ۱۷

۲. عدالت و امانت گرایي..... ۱۷

۳. الگو بودن رهبران..... ۲

۴. رضایت مردم..... ۲۳

۵. مسئولیت پذیری..... ۲۵

۶. زهد و قناعت در مصرف بیت المال..... ۲۷

۷. پاسداری از حقوق (ملت، جامعه و امت اسلامی)..... ۲۷

فصل دوم

عدالت از دیدگاه امیرالمؤمنین علیه السلام..... ۳۳

مفهوم عدل، عدالت، قسط، حق، آزادی..... ۳۳

فصل سوم

امنیت از دیدگاه امیرالمؤمنین علیه السلام..... ۴

ارزش و جایگاه امنیت..... ۴۰

امنیت در فرهنگ قرآنی..... ۴۱

دیدگاه‌های کلی پیرامون امنیت..... ۴۳

مسئولیت حکومت در شکل گیری دستگاه قضایی کارآمد..... ۶۴

۷۴.....	رابطه آزادی با امنیت.....
۷۸.....	برخورد با خودکامگی.....
۸۱.....	بحث افک.....
فصل چهارم	
۹۳.....	مبارزه با فساد در اندیشه امیرالمؤمنین علیه السلام.....
۹۳.....	هدف و انگیزه از پذیرش حکومت.....
۹۵.....	مبارزه با ستم ظالم و گرسنگی مظلوم.....
۹۶.....	احیای بن و سرحد طلبی.....
۹۶.....	اقامه حق.....
۹۶.....	احیای ارزش های سرحدی صلی الله علیه و آله و سلم.....
۹۶.....	شایسته سالاری.....
۹۷.....	احقاق حقوق بیت المال.....
۹۸.....	مساوات در امر تقسیم بیت المال.....
۹۸.....	مبارزه با خشونت و استبداد.....
۹۸.....	شرایط جامعه اسلامی در دوران خلیفه سوم.....
۱۰۰.....	مبارزه با فساد اجتماعی.....
۱۰۳.....	اقدامات عملی و برنامه اصلاحات.....
۱۲۲.....	مبارزه با تبعیض و بی عدالتی.....
۱۲۵.....	راه های تحقق و اجرای عدالت.....
۱۳۱.....	نامه به یکی از کارگزاران.....
۱۳۴.....	نامه به زیاد بن ابیه جانشین عبدالله ابن عباس.....
۱۳۴.....	نامه ای دیگر به زیاد در سال ۳۶ هجری.....

- ۱۳۵.....نامه به ابن عباس فرماندار بصره.....
 ۱۳۶.....وصیت امام در لحظه‌های شهادت در ماه رمضان.....
 ۱۵۲.....اصول نظارت مردم بر کار حکومت.....
 ۱۵۴.....ضرورت پیروی از امامان معصوم علیهم السلام.....
 ۱۵۶.....رابطه امامت.....
 ۱۵۷.....اصول جامعه اسلامی از دیدگاه امیرالمؤمنین علیه السلام.....
 پیوست ۱: دستور حکومت اسلامی،
 ۱۵۹.....نامه امیرالمؤمنین علیه السلام به مالک اشتر نخعی.....
 پیوست ۲:
 ۱۹۰.....خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام در عقیقه (خطبه حقوق).....
 ۱۹۷.....فهرست منابع.....

بسم الله الرحمن الرحيم

درآمد

جامعه سالم، جامعه‌ای است که در آن بسترهای لازم برای رشد و پیشرفت و فلاح و سعادت و فوز عظیم الهی فراهم باشد.

جامعه‌ای که ظرفیت‌ها از قوه به سمت فعلیت حرکت کند و به فعلیت برسد و اهداف عالیه الهی را آن حاکم باشد.

جامعه سالم جامعه‌ای است که در آن فضائل اخلاقی و کمالات ربّانی و حیات طیّبه انسانی با یکدیگر جبین شده و تالّو ارزش‌ها و معارف و عشق به بندگان خدا در اوج باشد.

قرآن کریم برای به وجود آمدن الگوی امت اسلامی نازل گردیده است. بر اصول روشنی در راه ایجاد امت برپا و امت وسط و امت نمونه و امت واحده اسلامی تأکید و تشویق می‌نماید. در آن سامی ابزارها و مؤلفه‌های لازم اعتقادی، اخلاقی و اجرایی را در این راه پیش بینی نموده است. در آیات قرآن کریم امت اسلامی را به عناوین امت پیرامون خیر امت و امت قائم بالحق و عناوین مشابه یاد کرده است.

خداوند کریم در قرآن، راه و مبانی برای پایه گذاری و تکمیل آن را هموار نموده است.

امتی که مبانی اعتقادی آن از فطرت اخذ شده و بر فطرت عظیم رحمانی استوار گشته است.

در این امت از لحاظ اخلاقی بر مکارم اخلاق و کرائم الهی تأکید شده و کمال انسان را در فتح قلّه‌های معرفت و خدمت تعریف نموده است.

«فَإِنْ كَانَ لَابْدُ مِنَ الْعَصِيَّةِ فَلْيَكُنْ تَعَصُّبُكُمْ لِمِكَارِمِ الْخِصَالِ وَ مَحَامِدِ الْأَفْعَالِ وَ مَحَاسِنِ الْأُمُورِ الَّتِي تَفَاضَلَتْ فِيهَا الْمُجْدَاءُ وَ النَّجْدَاءُ مِنْ بَيُوتَاتِ الْعَرَبِ وَ

يَعَاسِبُ الْقَبَائِلَ بِالْأَخْلَاقِ الرَّغِيْبَةِ وَالْأَخْلَامِ الْعَظِيْمَةِ وَالْأَخْطَارِ الْجَلِيْلَةِ وَالْأَثَارِ
الْمَحْمُودَةِ فَتَعَصَّبُوا لِخِلَالِ الْحَمْدِ مِنَ الْحِفْظِ لِلْجَوَارِ وَالْوَقَاءِ بِالذِّمَامِ وَالطَّاعَةِ
لِلْبِرِّ وَالْمَعْصِيَةِ لِلْكَبِيرِ وَالْأَخْذِ بِالْفَضْلِ وَالْكَفِّ عَنِ الْبَغْيِ وَالْإِعْظَامَ لِلْقَتْلِ وَالْإِنْصَافَ
لِلْخَلْقِ وَالْكَظْمَ لِلْغَيْظِ وَاجْتِنَابَ الْفُسَادِ فِي الْأَرْضِ»

اساس و بنیان امت اسلامی مبتنی بر اصولی مانند: عدالت، صلح و امنیت، نظم و انضاط، کار و تلاش، علم و عمل، تجربه و تخصص، اخلاق و معنویت، مهارت و مایستگی بایه گذاری شده است.

باید موار را اساس حق و عدل حرکت کرد و از حق در راه وصول به حق بهره برد. و اگر با حق بلند در عرصه های عمل باید صیانت و پاسداری شود. خداوند به همه انبیا و اولاد فهم کلام خود و سیره و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت علم السلام را عنایت فرموده تا همه ما با عطر قرآن و محمد صلی الله علیه و آله و سلم مطهر آگین شویم و تمامی زحمات مرضی خداوند منان قرار گیرد.

در این رساله برآنیم نگاهی بر: جمله اصول و مبانی جامعه اسلامی در کلام امیرالمؤمنین علیه السلام بیافکنیم و به همین مناسبت مبانی اصلی این موضوع که عبارتند از: حکومت و امنیت و فساد را در بیان آن حضرت بررسی می نماییم. باشد که حضرتش مورد قبول فرماید.

در پایان لازم به یادآوری است که مباحث مطرح شده محیطی از درسواره های حضرت آیه الله در می باشد. خداوند این مساعی ایشان را پاداش دهد.

والسلام علی عبادالله الصالحین

محمد حسین صفاخواه - ۱۳۹۲

فصل اول: حکومت از دیدگاه امیرالمؤمنین علیه السلام

«أَمَّا وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ لَوْ لَّا حُضُورُ الْحَاضِرِ وَ قِيَامُ الْحُجَّةِ
بوجودِ النَّاصِرِ وَمَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ أَلَّا يَقَارُوا عَلَى كِبْطِهِ ظَالِمٌ وَلَا سَغْبَ
تَظْلُومٍ لَأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا وَ لَسَقَيْتُ آخِرَهَا بِكَأْسٍ أُولَئِكَهَا وَ لَأَلْفَيْتُمْ دُنْيَاكُمْ
بِهِ أَزْهَدَ عِنْدِي مِنْ عَقْطَةِ عَنَزٍ»^۱

«به آنکه آنکه دانه را شکافت و جان را آفرید، اگر این بیعت کنندگان
نبودند و بدان، حجت بر من تمام نمی نمودند، و خدا علما را تفرموده بود تا
ستمکار ساکنان را برنشانند و به یاری گرسنگان ستمدیده بشتابند، رشته این
کار را از دستان گذارم؛ و پایانش را چون آغازش می انگاشتم؛ و چون
گذشته، خود را به نداری می شستم؛ و می دیدید که دنیای شما را به چیزی
نمی شمارم و حکومت را به کسی نهدم؛ و می گذارم.»

۱. در حکومت اسلامی حکومت مردم و اصل نیست، بلکه خدمت به مردم،
هدایت مردم، احقاق حقوق مردم اهمیت دارد.
علی علیه السلام، به نعلین پاره خود که وصله کرده بودند اشاره و فرمودند:

«وَاللَّهِ لَهِيَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ إِمْرَتِكُمْ إِلَّا أَنْ أُقِيمَ حَقُّكَ أَوْ بَاطِلًا»^۲

به خدا! این را از حکومت شما دوست تر دارم؛ مگر آنکه حق را برپا سازم یا
باطلی را براندازم.

۲. حاکمان در نظام اسلامی خدمتگزار و امانتدار جامعه هستند،

«وَإِنْ عَمَلَكَ لَيْسَ لَكَ بِطُعْمَةٍ وَلَكِنَّهُ فِي عُنُقِكَ أَمَانَةٌ»^۱

۱- نهج البلاغه / خطبه ۳ / ص ۴۹

۲- نهج البلاغه / خطبه ۲۳ / ص ۷۶

مسئولیتی که به عهده توسست محل کسب درآمد تو نیست. (محل خدمت توسست)، بلکه امانتی بر گردنت است.

«اتَّقُوا اللَّهَ فِي عِبَادِهِ وَبِلَادِهِ فَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّى عَنِ الْبِقَاعِ وَالْبَهَائِمِ»^۱
(خدا را در نظر داشته باشید و از خدا بترسید و در رابطه با رعایت حق بندگان و سرزمین‌های ایشان تقوای الهی را پیشه سازید. زیرا که شما در حق تمامی ایشان مسئولید و حتی در رابطه با سرزمین‌ها و حیوانات مسئولیت دارید)

***

۳. حمزه در الملام اسلامی برای اقامه حق، عدل، قسط، تقویت حق و عدالت، طرد و دفع و تنعیم، اطل و ظلم و زور و طغیان است.
«فَإِذَا أَذَى الرَّعِيَّةُ إِلَى الْوَالِي حَقَّهُ وَأَذَى الْوَالِي إِلَيْهَا حَقَّهَا، عَزَّ الْحَقُّ بَيْنَهُمْ وَ قَامَتْ مَنَاجِجُ الدِّينِ وَ تَنَبَّهَتْ مَعَالِمُ الْعَدْلِ وَ جَرَتْ عَلَى أَذْلالِهَا السُّنَنُ فَصَلَحَ بِذَلِكَ الزَّمَانُ وَ طُمِّنَ بَقَا الدَّيَّةِ وَ يَمَسَّتْ مَطَامِعُ الْأَعْدَاءِ. وَ إِذَا غَلَبَتْ الرَّعِيَّةُ وَ إِلَيْهَا أَوْ أَجَحَفَ الْوَالِي رَعِيَّتَهُ اخْتَلَفَتْ هُنَالِكَ الْكَلِمَةُ وَ ظَهَرَتْ مَعَالِمُ الْجَوْرِ»^۲

در آن هنگام که مردم جامعه، حق را بر حاکم ادا کردند و زمامدار نیز حق مردم را به آنان ادا کرد، حق در میان آنان عزیز گردد و راه‌های دین پدیدار و مسیرهای روشن دین هموار و نشانی عدالت معتدل و برپا، و سنت‌ها در مجرای خود به جریان می‌آفتند؛ در نتیجه کارخانه آراسته گردد، و حکومت باقی بوده و دشمنان از تسلط بر جامعه مأیوس گشتند و امید و طمع ایشان منقطع می‌گردد. و چشم از دشمنان بسته می‌گردد.

۱- نهج البلاغه / نامه ۵ / ص ۲۶۶

۲- نهج البلاغه / خطبه ۱۶۷ / ص ۲۴۲

۳- نهج البلاغه / خطبه ۲۱۶ / ص ۲۳۲